

Persongalleri til SYSTEMA NATURAE.

Carl von Linné (1707-1778) er kjent som Blomsterkongen og den moderne systematikkens far. Han var en av verdens største naturforskere. Linné er mest kjent for sin innsats som botaniker og zoolog, men han arbeidet også som lege og geolog. Linné skrev utallige bøker og avhandlinger, og han beskrev og navnga 8000 planter og 6000 dyr. Flere av Linnés studenter ble sendt ut til forskjellige kontinenter. Linné var meget engasjert i sine studenters reiser og kalte dem sine ”lärjungar” eller ”apostler”.

Christopher Tärnström (1703-1746) var den første av Linnés apostler som reiste ut, og han hadde blant annet som oppdrag å hente hjem en tebusk på sin Kinareise. Tärnström døde av en tropisk sykdom på en øy utenfor Vietnam. Tärnström var gift og hadde barn. Hans enke anklaget Linné på det hardeste for å ha fristet hennes mann ut på denne skjebnesvangre reisen. Linné ble tvunget til å bistå enken økonomisk. Linné oppkalte en slekt etter Tärnström: *Ternstroemia*.

Fredrik Hasselkvist (1722-1752) reiste til Kypros, Egypt, Palestina, Libanon og Syria. Han døde i Tyrkia. Hans innsamlede plantemateriale ble beslaglagt fordi han hadde en stor gjeld. Ved hjelp av den svenske dronning Lovisa Ulrika ble plantene sendt til Sverige. Hasselkvists reisedagbøker ble utgitt av Linné under tittelen ”Resa till det heliga landet”.

Pehr Osbeck (1723-1805) reiste via Spania til Kina. Han prøvde å få en tebusk med hjem, men krukken med tebusken falt over bord. Osbeck var meget bedrøvet over å ikke kunne forære Linné denne eksotiske planten. Men han kom hjem tidsnok for å bidra med 600 plantearter til Linnés *Species Plantarum* som ble publisert i 1753. Osbeck får deretter publisert sin reisefortelling og blir senere prest. Linné oppkalte en slekt etter Osbeck: *Osbeckia*.

Petter Forsskål (1732-1763) var en av deltakerne på en dansk naturhistorisk ekspedisjon via Egypt ned til Jemen, ”Det lykkelige Arabia”. På en dramatisk reise han gjorde aleine uten de andre ekspedisjonsdeltakerne, ble han overfalt av røvere. På denne turen fant han en blomst som han betraktet som ny for vitenskapen. Sammen med andre frø han samlet inn sendte han den til Linné og bad ham døpe planten etter ham selv. Når Linné mottok forsendelsen hadde Forsskål dødd av en febersykdom i Jemen. Linné undersøkte planten, men fant at den allerede var beskrevet tidligere. Derimot spirte et av frøene som Forsskål sendt opp til en ny liten uanselig tidligere ubeskreven nesleliknende urt. Da valgte Linné å navngi denne til *Forsskaolea tenacissima* etter sin student.

Pehr Kalm (1716-1779) var på flere reiser i Finland og reiste også til Russland. Linné merket seg at Kalm var reiselysten og begavet og ville at han skulle reise til Nord-Amerika. Tanken var at han skulle spore opp planter som var mulige å dyrke her hjemme, fordi vi befinner oss i omtrent samme klimasone. Kalm botaniserte ivrig i Nord-Amerika. I tillegg beskrev han sykdommer, indianere og den nå utdødde vandreduen. Linné ga den nordamerikanske slekten *Kalmia* navn etter Pehr Kalm.

Daniel Carl Solander (1733-1782) er nok den av ”Linnés apostler” som er mest kjent utenlands, spesielt i den engelsktalende verden. Linné sørget for at han fikk reise til England for å markedsføre det nye seksualsystemet. Solander var med på kaptein James Cooks første verdensomseiling i 1768-1771. Sammen med den berømte engelske botanikeren Joseph Banks samlet han store mengder planter. Mer enn tusen av dem var helt nye for vitenskapen! Alle dyr og planter som Solander

samlet tilfalt Banks og Natural History Museum. Han kunne derfor ikke sende noe til Linné, som stadig ventet på å få se Solanders samlinger. Linné oppkalte slekten *Solandra* i søtvierfamilien etter Solander.

Carl Peter Thunberg (1743-1828). Mange betrakter Thunberg som Linnés fremste student. Han reiste til Japan som på den tiden var et helt lukket land. Bare hollendere hadde rettigheter for handel, og Thunberg måtte derfor først lære seg hollandsk. Før han kunne reise til Japan var han derfor tre år i Sør-Afrika, som da var en hollandsk koloni. I Sør-Afrika botaniserte han ivrig ved siden av språkstudier. Så fortsatte han til Japan og for å botanisere.

Å samle planter i Japan var nesten umulig! Utlendingene måtte bo på en isolert øy, og det krevdes mye list for å komme seg inn i selve landet. Thunberg ga ikke opp, han undersøkte til og med alt høyet som ble sendt ut til hestenes deres for å finne rester av japanske planter. Da Thunberg kom hjem til Sverige, var Linné død et år tidligere. Thunberg etterfulgte Linnés sønn som professor i Uppsala. Han var en produktiv vitenskapsmann og skrev flere avhandlinger enn noen av de andre studentene. Slekten *Thunbergia* i akantusfamilien er kalt opp etter Thunberg.

Anders Sparrman (1748-1820) reiste først til Sør-Afrika. Der ble han bedt om å delta på James Cooks andre verdensomseiling (1772-75). Ekspedisjonen gikk rundt Antarktis, Australia og Sør-Amerika. Sparrman engasjerte seg i forholdet mellom rike og fattige, og var en aktiv motstander mot slaveri. Linné ga navnet *Sparrmannia* til en sør-afrikansk slekt i kattostfamilien.

Johan Ernst Gunnerus. Carl von Linné brevvekslet i 11 år med sin norske venn Johan Ernst Gunnerus, biskop i Trondheim. Linné satte stor pris på sin kontakt med Gunnerus, men de to møttes aldri. For å hedre sin venn, ga Linné navnet *Gunnera* til en planteslekt. Gunnerus anses som grunnleggeren av den moderne naturforskningen i Norge. Han var med og dannet Det Kongelige Norske Videnskabers Selskap og Vitenskapsmuseet i Trondheim. Gunnerus arbeidet også for å opprette et eget universitet i Norge.

I rollene:

Carl Linneaus Stig Norbø Børsheim. **Carl von Linné** Philip Rue. **Foreleser** Kristina Bjureke. **Hasselkvist** Petter Johansen. **Tjenestepike/Enke Tärnström** Synne Johannesen. **Johan Ernst Gunnerus** Erik Bolstad. **Skaperen** Arne Sigurd Stabel/Johannes Hvem Alsvik. **Petter Forsskål** Eivind Klubbenes. **Pehr Osbeck** Rune Heggedal. **Pehr Kalm** Gunnar Johansen. **Carl Peter Thunberg** Torfinn Ørmen. **Anders Sparrman/Christopher Tärnström** Kent Heinesen. **Daniel Carl Solander** Kristin Sørensen. **Eldre dame** Mari Mehus/Elisabeth Dorothea Gullerud Søfting. **Engler** Ellisiv G. Heien, Ragna Hatland, Marie Haug Myhr, Ann Jeanine Engen, Siri Asheim, Randi Marie Nygård, Aurora Lucia Erdal, Nora H. Håland, Desma Brox Natome, Malin Charlotte Raude Fjortoft.

Andre medvirkende:

Felespiller Jan Wesenberg. **Dansere** Line Fredriksdatter, André Austvoll. **Sminkører** Marie-Therese Cappello/Kari Ann Alstadsæter. **Blomsterbinder** Silje Løken. **Kostymekonsulent** Petter Bøckman. **Kostymedesigner** Anne Marie Stamnestrø. **Koreografi dans** Karoline Meyer. **Inspisient og englemamma** Gerd Brox. **Manus/regi** Nils-P. Bergersen. **Innledning** Dag O. Hessen. **Dramaturg** Carl Jørn Johansen.

se neste side for takk!

Takk til: Liv Borgen, Oddmund Fostad, Klaus Høiland, Hallvard Elven, Ellen-Beate Thomsen, Joanna Magierecka, Nils Ife Skinnarland, Anders Neergaard, Gudmund Westereng, Silje Løken, Årvoll skolekorps, Den Svenska Ambassaden, Ragnhild ved Oslo teatersenter, og alle skuespillerne i produksjonene for deres tillit og supre innsats, pluss alle andre gode hjelpere! Og takk til Geir Söli og Christian Brochmann for deres tro på forestillingsprosjektet.

En spesiell takk! til Anne Marie Stamnestrø, Kristina Bjureke og Dag O. Hessen for deres engasjement.

Kilder til manuskript:

Norsk biografi om Carl von Linné, Carl von Linné, Dag O. Hessen. 2000. Gyldendal Norsk Forlag AS.
Johan Ernst Gunnerus og Carl von Linnés brevveksling 1761 - 1772. Amundsen, L. 1976.

Universitetsforlaget.

System och passion. Linné och drömmen om Naturens ordning. Schmitz, H. Uddenberg, N. & Östensson, P. 2007. - Natur & Kultur, Stockholm.

Carl von Linné Fyra skrifter, 1939 Nordiska Bibliofilsällskapet.

The Complete Naturalist, A life of Linnaeus, W. Blunt. 2001. - Princeton University Press, Princeton and Oxford

Tidsskriftet Blyttia nr 65, Linné og Norge, Per M. Jørgensen 2007.

Fra internett, Linnés Lärjungar eller Apostler.

Systema Naturae

Friluftsteater i Botanisk hage

Markeringen av Carl von Linné - 300 år

24. og 25. mai
kl. 20.00
3. juni kl. 15.00

Oppmøte ved inngangen til Botanisk hage vis-à-vis Munch-museet. Gratis adgang

NATURHISTORISK MUSEUM
UNIVERSITETET I OSLO